

KRİZ ANLARINDA DEZENFORMASYON: AFET DÖNEMLERİNDE BİLGİ KİRLİLİĞİNE İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME

Prof. Dr. Fatih KIRIŞIK

Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, fatihkirisik@karabuk.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9663-7502

Arş. Gör. Dr. Fatma Sena YAMAN

Karabük Üniversitesi Safranbolu Türker İnanoğlu İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, fatmasenayaman@karabuk.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8131-6714

ÖZET

Bu çalışma, deprem, yangın gibi yüksek belirsizlik içeren afet dönemlerinde sosyal medya kaynaklı dezenformasyonun kriz iletişimi ve afet yönetimi üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, nitel bir yaklaşım benimseyerek son yıllarda afet iletişimi, dezenformasyon dinamikleri ve sosyal medya kullanımına ilişkin ulusal ve uluslararası araştırmaları literatür temelli bir yaklaşımla ele almaktadır. Veri kaynağını, özellikle Kahramanmaraş depremleri ve büyük ölçekli yangınlara ilişkin sosyal medya yanlış bilgi örüntülerini ele alan akademik çalışmalar oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışma, afet dönemlerinde hızla artan bilgi akışının doğrulanmamış içeriklerin yayılımını kolaylaştırdığını; bunun ise toplumsal panik, kamu kurumlarına yönelik güvensizlik, müdahale süreçlerinde gecikme ve koordinasyon zayıflığı gibi çok boyutlu sonuçlar doğurduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular, dezenformasyonun afet anlarında bireysel algı ve davranışlarla kurumsal iletişim stratejilerini, müdahale kapasitesini ve toplumsal dayanıklılığı doğrudan etkileyen yapısal bir sorun olduğunu göstermektedir. Çalışma, sosyal medya platformlarının algoritmik yapıları, kullanıcı etkileşim dinamikleri ve kriz anlarında öne çıkan içerik türlerinin yanlış bilginin yayılma hızını belirgin biçimde etkilediğini tespit etmektedir. Literatüre katkı olarak bu çalışma, afet dönemlerinde dezenformasyonun ortaya çıkış mekanizmalarını karşılaştırmalı biçimde ele almakta ve kriz iletişiminin güçlendirilmesi için bütüncül bir çerçeve önermektedir. Elde edilen sonuçlar, doğru bilgiye erişimin artırılması, teyit mekanizmalarının geliştirilmesi ve dijital okuryazarlığın güçlendirilmesinin afet yönetimi açısından stratejik bir gereklilik olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Dezenformasyon, Kriz İletişimi, Sosyal Medya, Afet Yönetimi, Deprem.

ABSTACT

This study aims to examine the effects of social media-based disinformation on crisis communication and disaster management during disasters characterized by high uncertainty, such as earthquakes and wildfires. Adopting a qualitative approach, it analyzes recent national and international research on disaster communication, disinformation dynamics, and social media use through a literature-based perspective. The data source consists primarily of academic studies addressing patterns of misinformation shared on social media during major disasters, particularly the Kahramanmaraş earthquakes and large-scale wildfires. The study reveals that the rapid increase in information flow during disaster periods facilitates the spread

of unverified content, leading to multifaceted consequences such as public panic, distrust toward governmental institutions, delays in response efforts, and weakened coordination. The findings indicate that disinformation during crises constitutes a structural problem that directly affects individual perceptions and behaviors, institutional communication strategies, response capacities, and societal resilience. Moreover, the study identifies that the algorithmic structures of social media platforms, user interaction dynamics, and the prominence of specific content types during crises significantly influence the speed at which misinformation spreads. As a contribution to the literature, this research comparatively examines the mechanisms through which disinformation emerges during disasters and proposes a holistic framework to strengthen crisis communication. The results underscore that enhancing access to accurate information, improving fact-checking mechanisms, and fostering digital literacy are strategic necessities for effective disaster management.

Keywords: Disinformation, Crisis Communication, Social Media, Disaster Management, Earthquakes.

Giriş

Kriz dönemlerinde bilgi akışının niteliği, toplumsal dayanıklılık ve afet yönetimi süreçlerinin başarısı açısından belirleyici bir rol oynamaktadır. Dijital iletişim ortamlarının yaygınlaşmasıyla birlikte sosyal medya, afet anlarında hem bilgi paylaşımının hızlandığı hem de kullanıcıların kolektif deneyimlerini görünür kıldığı bir mecra hâline gelmiştir (Hilberts vd., 2025). Ancak bu hız ve erişilebilirlik, doğrulanmamış bilgilerin dolaşıma girmesini kolaylaştırmakta; yanlış, eksik ya da manipülatif içeriklerin kriz yönetimi süreçlerini olumsuz etkileyen bir alan yaratmasına neden olmaktadır. Deprem, yangın gibi ani ve yüksek belirsizlik içeren afet türlerinde bilginin denetimsiz biçimde yayılması, kamu kurumlarının kapasitesini zorlamakta ve toplumsal panik, güvensizlik ya da yanlış yönelimlere yol açabilmektedir (Koçyiğit, 2023). Türkiye’de 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerde yaşanan yoğun bilgi karmaşası, kriz anlarında doğrulanmamış içeriklerin ne kadar hızlı yayılabildiğini ve dezenformasyonun toplum üzerindeki etkisinin ne denli yıkıcı olabileceğini göstermektedir (Akyıldız, 2023). Bu nedenle kriz anlarında ortaya çıkan bilgi dolaşımının incelenmesi, özellikle afet yönetimi politikalarının geliştirilmesi bakımından gereklilik hâline gelmektedir.

Dezenformasyonun afet zamanlarında yarattığı etkiyi inceleyen çalışmalar, son yıllarda bilgi kirliliğinin yapısal bir sorun hâline geldiğini ortaya koymaktadır. Sosyal medya üzerinden yayılan yanlış bilginin, afet risk yönetimi, müdahale stratejileri ve toplumsal karar alma süreçlerinde ciddi gecikmelere, karmaşaya ve yanlış yönlendirilmiş davranışlara neden olduğu ifade edilmektedir (Vicari vd., 2025; Erokhin ve Komendantova, 2024). Afet dönemlerinde bireylerin doğru ve güvenilir bilgiye duyduğu ihtiyaç olağan dönemlere kıyasla belirgin biçimde artmakta, ancak aynı anda ortaya çıkan korku ve panik ortamı, yanlış bilginin hızla yayılması için zemin oluşturmaktadır (Ağca, 2024). Sosyal medyada hızla yayılan içerikler, kurumların itibarını zedeleyerek dezenformasyonla mücadeleyi zorlaştırmaktadır. Bu nedenle kurumların sosyal medya dinamiklerini izleyip kriz anlarında hızlı ve güvenilir yanıtlar üretmesi önemlidir. Dezenformasyonun niteliği ve yayıldığı platform strateji seçimini etkilediğinden, geleneksel ve dijital yöntemleri birleştiren bütüncül bir yaklaşım gerekmektedir.

(İlgin, 2021). Bu çerçevede yanlış içeriklerin erken tespiti ve hızlı müdahale, afet anlarında kriz yönetiminin etkisini belirgin biçimde artırmaktadır.

Bu çalışma, afet dönemlerinde sosyal medya, dezenformasyon ve kriz iletişimi üzerine yapılmış araştırmaları literatür temelli bir yaklaşımla ele almaktadır. Özellikle 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri ve benzer büyük afetlere ilişkin akademik çalışmalar incelenmiştir. Çalışmanın amacı, deprem ve yangın gibi yüksek belirsizlik içeren dönemlerde sosyal medya kaynaklı dezenformasyonun ortaya çıkış biçimlerini, yayılma dinamiklerini ve kriz iletişimine etkilerini analiz etmektir. Bu doğrultuda çalışma, afet zamanlarında sosyal medya temelli bilgi kirliliğini anlamaya yönelik mevcut kuramsal ve ampirik birikimi tartışmakta ve kriz iletişimi alanında ileride yürütülecek araştırmalara yön verecek bütüncül bir çerçeve sunmaktadır.

Kuramsal Çerçeve

Günümüzde iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla birlikte sosyal medya, teyit süzgecinin zayıfladığı ve dezenformasyonun hızla yayılabildiği bir mecra hâline gelmiştir. Özellikle kriz ve çatışma dönemlerinde kasıtlı olarak üretilen yanlış bilgiler, toplumsal algıyı yönlendirmek ve uluslararası kamuoyunu etkilemek amacıyla stratejik bir araç olarak kullanılmaktadır (Geneş ve Taydaş, 2024, s. 5). Kriz ve afet iletişiminde ana mecra hâline gelen sosyal medya, bilgi akışını hızlandırırken aynı anda yoğun ve kontrolsüz bilgi trafiğiyle dezenformasyonun hızla yayılmasına zemin hazırlamaktadır. Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Merkezinin düzenli olarak yayımladığı bültenler, bu dezenformasyon faaliyetlerinin kapsamını ve niteliğini görünür kılmıştır (Göksun, 2023). Ayrıca Anadolu Ajansı Teyit Hattı, Teyit.org, Malumatfuruş ve Doğruluk Payı gibi doğruluk kontrolü platformları, çevrim içi ortamda dolaşıma giren yanlış bilgileri inceleyerek kamuoyuna güvenilir içerik sunmaya çalışmakta; böylece hem teyit mekanizmalarının işleyişine hem de kullanıcıların bilinçli bilgi tüketimine olanak sağlamaktadır. Bu kapsamda, afet dönemlerinde sosyal medya içeriklerinin sistematik biçimde izlenmesi ve erken müdahale gerektiren bilgi akışlarının hızlıca tespit edilmesi, kriz yönetiminin bir parçası hâline gelmiştir.

Dijitalleşmeyle birlikte iletişimin çevrim içi platformlara taşınması, bilgi güvenliğini kritik bir mesele hâline getirmekte; sosyal medyada hızla yayılan doğrulanmamış içerikler hem dijital güvenliğe yönelik temel bir tehdit oluşturmakta hem de afet iletişimini karmaşıktırarak kurumların daha güçlü doğrulama stratejileri geliştirmesini zorunlu kılmaktadır (Ateş, 2022; Koçyiğit ve Koçyiğit, 2023). Türkiye’de afet sonrası dezenformasyonun hızla arttığını gösteren bulgular, krizlerde hızlı ve hedefli müdahalenin önemini vurgulamaktadır (Güngör ve Eşiyok, 2025). Bu nedenle sosyal medya platformlarının yanlış bilgi tespit mekanizmalarını güçlendirmesi ve kullanıcıların medya okuryazarlığının artırılması, dijital ortamda daha güvenilir ve dirençli bir iletişim yapısı için gereklidir (Cengiz, 2024). Afet anlarında doğru bilgiye hızlı erişim, toplumsal güvenin korunması ve etkili kriz yönetimi açısından önemlidir.

Dünya çapında artan dezenformasyon, yanlış bilgiyle etkili şekilde mücadele edebilmek için yerel koşulları dikkate alan, kullanıcıların hem çevrim içi hem de günlük yaşam deneyimlerini önemseyen ve güvene dayalı kapsamlı stratejilere ihtiyaç olduğunu göstermektedir. (Koçer, 2022). Türkiye’de dezenformasyonla mücadele tartışmaları hukuki düzenlemeler, platform yönetimi ve kullanıcı davranışları ekseninde şekillenmekte; yanlış bilgi faaliyetleri toplumsal

güveni zedelemekte ve ceza hukuku bağlamında sorumluluk, kamu düzeni ve ifade özgürlüğü gibi kritik tartışmaları gündeme getirmektedir (Yurtlu ve Yıldız, 2023). Sosyal medya içeriklerinin gerçek zamanlı analiz edilmesi, kamuoyundaki endişeleri ve yanlış bilgi örüntülerini belirleyerek iletişim stratejilerinin hızla uyarlanmasını mümkün kılmaktadır (Song vd., 2025). Bu durum, kriz anlarında hem kurumların hem de kullanıcıların daha güvenilir ve doğrulanabilir dijital iletişim ortamı oluşturmaya dair sorumluluğu artırmaktadır.

Afet dönemlerinde risk iletişiminin nasıl yapılandırıldığı, kriz yönetiminin başarısını doğrudan belirleyen temel bir unsurdur. Araştırmalar, güçlü bir iletişim altyapısı, yapay zekâ destekli sistemler, çok kanallı iletişim ve zamanında yapılan bildirimlerin koordinasyonu artırarak toplumsal katılımı güçlendirdiğini göstermektedir (Dehghani vd., 2022). Son dönemde büyük ölçekli afetlerde sosyal medya etkileşiminin, kurumların içerik stratejileri ve mesaj çerçeveleriyle yakından ilişkili olduğu; duygusal ve bilgilendirici içeriklerin halkın kriz anındaki davranışlarını belirgin biçimde etkilediği görülmektedir (Stimpson vd., 2025). Mesaj trafiği doğru yönetilmediğinde sosyal medya hızla bilgi karmaşası ve dezenformasyon alanına dönüşmekte; bu nedenle afet iletişiminde gerçek zamanlı analizler ve etkin kullanıcıların erken belirlenmesi önem taşımaktadır (Roy vd., 2020). Bu bulgular, afet iletişimi süreçlerinin teknolojik araçlarla ve doğru bilgi yönetimine dayalı bütüncül bir anlayışla ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Sonuç

Bu çalışma, kriz dönemlerinde sosyal medya kaynaklı dezenformasyonun afet yönetimi ve toplumsal dayanıklılık üzerinde yarattığı çok katmanlı etkileri ortaya koymuştur. Deprem, yangın gibi afet türlerinde bilgi akışının hızlanması, doğruluğu teyit edilmemiş içeriklerin geniş kitlelere ulaşmasını kolaylaştırmakta; bu durum hem kamu kurumlarının müdahale kapasitesini azaltmakta hem de toplumda panik, güvensizlik ve yanlış yönelimleri tetiklemektedir. Yapılan çalışmalar, dijital ekosistemde ortaya çıkan bilgi kirliliğinin kurumsal iletişim stratejilerinden bireysel medya okuryazarlığına kadar uzanan geniş bir yapısal çerçevede ele alınması gerektiğini göstermektedir. Özellikle Kahramanmaraş depremlerinde de görüldüğü üzere, kullanıcıların görsel ve metin içeriklerinin kaynağını sorgulaması ve doğrulama platformlarını kontrol etmesi, afet zamanlarında dezenformasyonun zincirleme yayılımını önemli ölçüde azaltabilecek temel bir adım hâline gelmektedir (Aydın, 2023, s. 2621; Akyıldız, 2023, s. 537). Bu çerçevede, afet dönemlerinde doğru bilgiye hızlı erişimin sağlanması, teyit mekanizmalarının kurumsallaştırılması ve sosyal medya platformlarının tespit ve müdahale araçlarının güçlendirilmesi kritik önem taşımaktadır. Dezenformasyon, sosyal medyada çoğu zaman etkili aktörlerden ziyade gündelik kullanıcı etkileşimlerinden beslenerek hızla yayılmakta ve bu durum, mücadele stratejilerinin kullanıcı davranışlarını merkeze alacak biçimde yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılmaktadır (Ulusoy vd., 2025, s. 257). Bu bağlamda kullanıcıların dijital okuryazarlık düzeylerinin artırılması, manipülatif içeriklere karşı toplumsal direnç kapasitesini güçlendiren temel bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Afet dönemlerinde dezenformasyonla mücadele, kamu kurumlarının kriz iletişimi sorumluluğu, sosyal medya platformlarının politika tercihleri ve kullanıcı pratikleriyle birlikte ele alınması gereken çok aktörlü bir süreçtir. Gelecekteki çalışmaların, kriz anlarında dijital bilgi akışının nasıl şekillendiğini daha ayrıntılı biçimde incelemesi; özellikle algoritmalar, kullanıcı

davranışları ve platform yönetişimi arasındaki etkileşimi analiz etmesi önem taşımaktadır. Bu tür araştırmalar, afet iletişimi ve dezenformasyonla mücadele süreçlerinin daha bütüncül, kanıta dayalı ve sürdürülebilir yaklaşımlarla güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar

Ağca, M. E. (2024). A study of disinformation on social media during disasters: The case of the dam burst. *Contemporary Issues of Communication*, 3(1), 41–50.

Akyıldız, M. (2023). Yalan haber ve dezenformasyonun sosyal medyada yayılımı: Kahramanmaraş depreminin Haarp silahı olduğu iddiası. *Türkiye Medya Akademisi Dergisi*, 3(6), 523–543. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8378837>

Ateş, A. (2022). Dezenformasyonla mücadele: Kavramlar ve kurumlar. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 1574–1586. <https://doi.org/10.21547/jss.1066605>

Aydın, A. F. (2023). Sosyal medyada dezenformasyon ve manipölasyon: 2023 Kahramanmaraş depremi örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 12(5), 2603–2624.

Cengiz, M. F. (2024). Sosyal medyada bilgi düzensizliği ve yalan haber sorunu. İçinde A. İlyas & H. Çiftçi (Eds.), *Sosyal bilimlerde güncel çalışmalar*–6 (s. 167–193). İKSAD.

Dehghani, A., Ghomian, Z., Rakhshanderou, S., Khankeh, H., & Kavousi, A. (2022). Process and components of disaster risk communication in health systems: A thematic analysis. *Jambá: Journal of Disaster Risk Studies*, 14(1), 1367.

Erokhin, D., & Komendantova, N. (2024). Social media data for disaster risk management and research. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 114, 104980.

Geneş, M., & Taydaş, O. (2024). Dezenformasyon ile algı yaratmak ve bilgi kontrolü: İsrail–Filistin savaşı örneği. *İletişim ve Diplomasi*, (12), 5–24.

Göksun, Y. (2023). Kriz döneminde iletişim: Yapılması gerekenler ve dikkat edilecek hususlar. *Perspektif*, (355), 1–7.

Güngör, M., & Eşiyok, K. (2025). Sosyal medyada dezenformasyonun yayılması, motivasyonları ve düzeltme zorlukları üzerine bir araştırma. *Erciyes İletişim Dergisi*, 12(1), 159–186.

Hilberts, S., Govers, M., Petelos, E., & Evers, S. (2025). The impact of misinformation on social media in the context of natural disasters: Narrative review. *JMIR Infodemiology*, 5.

İlgin, H. (2021). Sosyal medyada dezenformasyon ve halkla ilişkiler ilişkisi. *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 7(2), 303–322.

Koçer, S. (2022). Bir insan ve toplum problemi olarak yanlış bilgi. *REFLEKTİF Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 333–339.

Koçyiğit, A. (2023). Olağanüstü hallerde sosyal medyada dezenformasyonla mücadele ve kriz iletişimi: Kahramanmaraş depremi üzerine bir analiz. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, (10), 68–86.

Koçyiğit, A., & Koçyiğit, M. (2023). Dijital çağda sosyal medyada dezenformasyonla mücadele. İçinde A. B. Darı (Ed.), *Dijital çağda medya araştırmaları*. Paradigma Akademi.

Roy, K. C., Hasan, S., Sadri, A. M., & Cebrian, M. (2020). Understanding the efficiency of social media based crisis communication during Hurricane Sandy. *International Journal of Information Management*, 52, 102060.

Song, T., Yu, P., Yecies, B., Ke, J., & Yu, H. (2025). Social media crisis communication and public engagement during COVID-19: Analyzing public health and news media organizations' tweeting strategies. *Scientific Reports*, 15(1), 18082.

Stimpson, J. P., Srivastava, A., Tamirisa, K., Kaholokula, J. K., & Ortega, A. N. (2025). Crisis communication about the Maui wildfires on TikTok: Content analysis of engagement with Maui wildfire-related posts over 1 year. *JMIR Formative Research*, 9, e67515.

Ulusoy, H., Soylu, Ş., & Ceylan, E. (2025). Afet haberciliği ve dezenformasyon: Haber doğrulama platformlarının 6 Şubat depremlerine yönelik içerikleri üzerine bir araştırma. *Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli Dergisi*, 8(1), 257–282.

Vicari, R., Komendatova, N., Elroy, O., Dallo, I., Rapaport, C., de Carolis, C., & Yosipof, A. (2025). A toolbox to deal with misinformation in disaster risk management. *AI & Society*, 1–25.

Yurtlu, F., & Yıldız, O. (2023). Sosyal medya platformlarındaki dezenformasyon faaliyetleri ve ceza hukuku bağlamında sorumluluk: Twitter platformunda bir olgu incelemesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(47), 789–804.